

Landets statsforvaltere

Deres ref.:
Vår ref.: 21/6137-5
Saksbehandler: Sandra Knudsen
Dato: 15.06.2021

Brev til landets statsforvaltere og alle kommuner - Om målretting av tiltak og nye tiltak til personer med funksjonsnedsettelse i forbindelse med covid-19 epidemien

Dette brevet sendes til alle landets statsforvaltere og videre til alle landets kommuner i beredskapslinjen.

Generelt:

HelseDirektoratet har med bakgrunn i covid-19 oppdrag nr. 365 arbeidet med å vurdere ytterligere målretting av tiltak, og evt. foreslå nye tiltak til personer med funksjonsnedsettelse.

Det har til oppdraget vært nedsatt en arbeidsgruppe bestående av HelseDirektoratet, Bufdir, Utdanningsdirektoratet, FFO, SAFO, Unge funksjonshemmede, Mental Helse, Pårørendealliansen og Nasjonalforeningen for folkehelsen. Til å gi innspill i prosessen og rapporten har KS, FHI og Statens helsetilsyn vært invitert.

Tiltaksforslagene er utarbeidet i et samarbeid med organisasjonene i arbeidsgruppen, og HelseDirektoratet stiller seg bak forslagene. Arbeid med tiltak som er lagt frem vil startes på fortløpende.

Om situasjonen

Pandemien har medført behov for tiltak som kan redusere risiko for smitte, nasjonalt og lokalt, med hjemmel i smittevernloven. For å hindre ytterligere smittespredning er det iverksatt inngripende tiltak, parallelt med dette er det også iverksatt tiltak som skal ivareta befolkningens fysiske og psykiske helse, samt dekke behovet for helse- og omsorgstjenester.

Personer med funksjonsnedsettelse har som en konsekvens av pandemien opplevd sosial isolasjon, redusert tilgang til helse- og omsorgstjenester, samt skole- og utdanningstilbud. Helsetilsynet har meldt at brukere med behov for sammensatte tjenester i størst grad rapporterer om mindre tjenester og dårligere helse under pandemien. Bufdir sin kartleggingsrapport (2020) viser at selv i perioder hvor samfunnet gradvis har gjenåpnet, har utviklingen generelt sett gått langsommere for personer med funksjonsnedsettelse.

HelseDirektoratet

Avdeling kommunale helse- og omsorgstjenester

Jon Hilmar Iversen

Postboks 220 Skøyen, 0213 OSLO • Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo • Tlf.: (+47) 47 47 20 20

Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

Aktuelle tiltak

Smittesituasjonen har medført at det har vært nødvendig for kommuner og spesialisthelsetjenesten å prioritere annerledes enn normalt. Arbeidsgruppen har i dette oppdraget foreslått tiltak på kort og lang sikt som kommuner anbefales å følge opp gjennom systematisk ledelse og styring. Tiltak innført som en konsekvens av pandemien må korrigeres og komme tilbake til et normalt utgangspunkt når smittesituasjonen tilsier det. Helsedirektoratet anbefaler også at tjenestetilbudet til personer med funksjonsnedsettelse evalueres regelmessig, samt at det kontinuerlig tilses at de kommunale tilbudene har ønsket kvalitet, og er forsvarlige.

Tjenester til personer med funksjonsnedsettelse som er endret, redusert eller stoppet opp som følge av covid-19.

Flere personer med funksjonsnedsettelse har som følge av reduserte tjenester innen fysioterapi, trening og rehabilitering, opplevd fysiske svekkelser. Lokale smitteutbrudd har medført en reduksjon i omfang og kvalitet på sentrale tjenester, blant annet dagtilbud, avlastningstilbud og støttekontakt.

Kommuner skal sikre forsvarlige helse- og omsorgstjenester til den enkelte. Redusert kapasitet i deler av helse- og omsorgstjenestene kan medføre et økt behov for samarbeid og koordinering på tvers. Koordinerende enhet skal bidra til samarbeid på tvers av fagområder, nivåer og sektorer og er således sentrale under en pandemi.

Helsedirektoratet anbefaler kommunene å oppskalere tjenestetilbudet i tråd med smittesituasjonen, og følge opp aktuelle anbefalinger om å opprettholde normal drift av helse- og omsorgstjenestene. I denne sammenhengen vises det særlig til følgende anbefalinger:

- [Kommunene bør opprettholde normal aktivitet i helsestasjon, skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom.](#)
- [Kommune og psykisk helsevern skal sikre nødvendig oppfølging av barn og unge med psykiske lidelser og/eller rusmiddelproblemer](#)
- [Lavterskeltilbud i kommunene for brukere med alvorlige psykiske lidelser og/eller rusmiddelproblemer bør opprettholdes.](#)

Helsedirektoratet anbefaler også at kommuner i samarbeid bruker og pårørende, og vurderer behovet for kompensierende tiltak når helse- og omsorgstjenester reduseres. Det anbefales å følge opp koronaveilederens anbefaling "[kommuner må ha en plan for hjemmeboende tjenestemottakere, og deres pårørende i ulike faser av covid-19 pandemien](#)".

Tjenestemottakere med funksjonsnedsettelse har opplevd et forverret funksjonsnivå og helse som følge av redusert behandling, terapi- og treningstilbud. Økende vaksinasjonsgrad kan medføre redusert behov for smittevernstiltak. Samtidig bør kommunene være oppmerksom på at det er mange med funksjonsnedsettelse som ikke er blant de prioriterte gruppene da de ikke har underliggende sykdommer som gir prioritet.

Helsedirektoratet har utarbeidet tre anbefalinger i koronaveilederen som handler om hvordan kommuner skal gjennom tiltak redusere sosial isolasjon, og dens negative konsekvenser. På bakgrunn av dette anbefaler Helsedirektoratet at kommunene følger opp følgende anbefalinger:

- [Den kommunale helse- og omsorgstjenesten må iverksette tiltak som bidrar til å redusere de negative konsekvensene av sosial isolasjon for tjenestemottakerne](#)

- [Den kommunale helse- og omsorgstjenesten må bidra til at brukere/pasienter opprettholder kontakt med pårørende og aktiviteter via sosiale medier, video o.l. når dette begrenses av smittevern hensyn](#)

Covid-19 har for mange medført økt sosial isolasjon. Dette anses å være en risikofaktor for ungdom, og må ses i sammenheng med psykisk uhelse. Det er også rapportert om en reduksjon og frafall av kontakt med behandlere eller barnevernstjenesten, psykisk helsevern og helsetjenesten.

Kommuner har fått i anbefaling fra Helsedirektoratet å proaktivt følge opp voldsutsatte, særlig kvinner og barn. Det er videre blitt kommunisert at tilbudet i helsestasjon- og skolehelsetjenesten skal tilbake i normal drift. Helsedirektoratet anbefaler at kommunene følger opp anbefalingene videre, og samtidig forsøker å unngå at personell som spiller en sentral rolle i å følge opp voldsutsatte personer med psykiske belastninger omplasseres til andre oppgaver, pga. kapasitetsutfordringer. Dette på bakgrunn av at området anses svært spesialisert, hvor gode relasjoner er viktig.

Pårørendealliansen sin undersøkelse fra mars 2020 viser at 7 av 10 pårørende ikke fikk kontakt med kommunen. Nye undersøkelser i 2021 viser en økning i antallet. En konsekvens av pandemien er at avlastningstilbudet for personer med funksjonsnedsettelse har blitt negativt påvirket, og pårørende har overtatt et stort ansvar. Langtidseffektene dette medfører i form av slitasje og utbrenthet skaper en bekymring.

Helse- og omsorgstjenestene bør følge opp pårørende som har store omsorgsoppgaver og sørge for at de har en kontaktperson som kan kontaktes ved behov.

Helsedirektoratet anbefaler kommuner og statsforvalter å følge opp koronaveilederens anbefaling om at [Helse- og omsorgstjenesten skal legge til rette for god informasjon og en forutsigbar dialog med pasient og nærmeste pårørende under pandemien som gir veiledning om god dialog med pårørende under pandemien](#), og koronaveilederens anbefaling om at [Det bør legges til rette for avlastningsopphold og rullerende opphold i kommunale helse- og omsorgsinstitusjoner](#)

Tilrettelagt informasjon

Helsedirektoratet anbefaler kommunene å ta i bruk tilrettelagt informasjon i oppfølgingen av personer som har behov for det under pandemien. Blant annet har FHI utviklet verktøykasse for et likeverdig vaksinasjonstilbud. Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming har også utarbeidet [tilrettelagt informasjon for personer med utviklingshemming](#) på sine nettsider. Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse har i samarbeid med Nasjonalforeningen for folkehelsen utarbeidet [tilrettelagt informasjon for personer med demens](#).

Besøksrestriksjoner til de kommunale helse- og omsorgstjenestene

Starten av pandemien medførte at kommuner og tjenesteytere ensidig besluttet besøksrestriksjoner. Helsedirektoratet vil minne om at det ikke er anledning til å beslutte slike restriksjoner, og henviser til tidligere veiledning som er gitt. I denne sammenheng vises det til nyhetssak: [Ber kommunene legge til rette for besøk - Helsedirektoratet, samt anbefalinger i koronaveilederen](#).

Særskilt om barn med funksjonsnedsettelse

Helsedirektoratet har fått i oppdrag å vurdere å ha særskilt oppmerksomhet og følge opp barn og unge med funksjonsnedsettelse som har hatt store psykiske belastninger under pandemien, spesielt de som er i risikogruppen og har vært isolert over lang tid.

Pandemien har medført negative konsekvenser for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse. Det er rapportert at flere barn og unge med funksjonsnedsettelse har fått økte utfordringer som kan relateres til sosial isolasjon under Covid-19, blant annet økt forekomst/grad av depresjon blant personer med autismspekterlidelse og ADHD, tap av kontakt med jevnaldrende, humør og atferdsendring blant barn med lærevansker, vold og overgrep. Aktuelle konsekvenser kan være negativ sosial utvikling, psykisk uhelse og negativt læringsutbytte.

Kommuner oppfordres til å sørge for:

1. Tilgjengelige helsestasjoner, skolehelsetjenester og helsestasjon for ungdom
2. Informasjon om hvordan barn og ungdom i skolepliktig alder kan ta kontakt
3. Barnehage, skole, helse- og omsorgstjenester og barnevernet bør avklare seg imellom og ta kontakt med barnet dersom det er bekymring rundt utvikling eller utfordringer med psykisk helse, vold eller overgrep
4. Tilstrekkelig oppfølging av foreldre

Det anbefales at kommuner, helsesykepleiere, sosionomer og miljøarbeidere må være proaktive og oppsøke sårbare barn og unge.

Det må eksistere et tjenesteapparat som kan fange opp eventuelle utfordringer. Koordinering av tjenester bør bidra til at tjenestene aktivt oppsøker, undersøker og kartlegger om det noen barn de har kontakt med som har eller er i faresonen for utfordringer med psykisk helse, vold eller overgrep som følge av sosial isolasjon.

Vennlig hilsen

Helga Katharina Haug e.f.
avdelingsdirektør

Jon Hilmar Iversen
konsulent

Dokumentet er godkjent elektronisk

Kopi:

KS-KOMMUNESEKTORENS ORGANISASJON;FOLKEHELSEINSTITUTTET, Utbrudd @fhi.no;HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET, Krisestab HOD